

OSNOVNA ŠOLA PLANINA PRI SEVNICI

RAZISKOVALNA NALOGA

OHRANJENI KULTURNI SPOMENIKI NA PLANINI PRI SEVNICI

Mentorica: Majda Kočever Klaužer

Leto: 2014

KAZALO VSEBINE

KAZALO VSEBINE	1
KAZALO SLIK	2
KAZALO SLIK	3
DELO ZGODOVINSKEGA KROŽKA	3
CILJ NALOGE	3
ČLANICE ZGODOVINSKEGA KROŽKA.....	3
LEGA	4
ZGODOVINA	4
PLANINA SKOZI ČAS V SLIKI	7
SPOMENIKI NA OBMOČJU TRGA PLANINE	10
PLANINSKI GRAD	10
SPREMINJANJE PLANINSKEGA GRADU SKORZI ZGODOVINO V SLIKI	10
TURŠKA LIPA	18
CERKEV SVETE MARJETE	19
PRANGER	20
ROJSTNA HIŠA ANNE WAMBRECHTSAMER	21
MUZEJ PLANINA PRI SEVNICI	25
ETNOLOŠKA ZBIRKA ŠMID	25
KOZJANSKO ŽARI	28
RAZSTAVA PO POTEH XIV. DIVIZIJE	29
SPOMENIK NOB	31
SPOMENIKI V OKOLICI PLANINE PRI SEVNICI	34
SVETI KRIŽ	34
KUŽNO ZNAMENJE V VISOČAH	34
VISLICE NA GAVGAH	36
ZAKLJUČEK	38
VIRI IN LITERATURA	39

KAZALO SLIK:

SLIKA 1: ARHEOLOŠKO NAJDIŠČE GRADEC PRI PRAPROTNEM.....	5
SLIKA 2: OBNOVLJEN RIMSKI MOST NA RELACIJI SEVNICA- PLANINA PRI SEVNICI,	6
SLIKA 3: PLOŠČA V SPOMIN NA KMEČKE UPORNIKE	6
SLIKA 4: PLANINA LETA 1600 ZA ČASA PRVIH MOSCONOV	7
SLIKA 5 : PLANINA OKOLI LETA 1750	7
SLIKA 6: PLANINA LETA 1822	7
SLIKA 7: TRG PLANINA IN GRAD LETA 1863	7
SLIKA 8: PLANINA LETA 1870	7
SLIKA 9: RAZGLEDNICA JE BILA POSLANA 5. 9. 1907	8
SLIKA 10: RAZGLEDNICA, KI JE BILA POSLANA 28. 7. 1927	8
SLIKA 11: RAZGLEDNICA, KI JE BILA POSLANA 3. 6. 1927	8
SLIKA 12: RAZGLEDNICA PRIKAŽUJE PANORAMSKI POGLED NA PLANINO PRI SEVNICI.	8
SLIKA 13: RAZGLEDNICA JE BILA ODPOSLANA LETA 1933	9
SLIKA 14: FOTOGRAFIJA PRIKAŽUJE RUŠEVINE GRADU V PLANINI PRI SEVNICI. POD GRADOM SO VAŠKE HIŠE	9
SLIKA 15 PLANINA PRI SEVNICI DANES.....	9
Slika 16: Planina pri Sevnici danes.....	9
Slika 17: OD VZHODA NAD TRGOM RAZVALINE STAREGA GRADU.....	9
SLIKA 18: GRAD PLANINA LETA 1790.....	10
SLIKA 19: GRAD LETA 1790.....	10
SLIKA 20: PLANINSKI GRAD, RISBA Z 3. MALEGA SRPANA 1866	11
SLIKA 21: POGLED Z GRAČNICE NA GRAD LETA 1878.....	11
SLIKA 22: PLANINSKI GRAD V ČASU NJEGOVEGA RAZDEJANJA	11
SLIKA 23: RAZVALINE PO RAZPADU VELIKEGA STOLPA: NA DESNI SPODAJ GRAŠČINA	11
SLIKA 24: FOTOGRAFIJA PRIKAŽUJE RUŠEVINE GRADU NA PLANINI PRI SEVNICI.....	12
SLIKA 25: PRI TELOVADNI URI NA GRADU	13
SLIKA 26: NA "KAŠTI" PRI TELOVADBI.....	13
SLIKA 27: SLIKANJE POD GRADOM	14
SLIKA 28: POGLED NA PRENOVLJENI GRAD	14
SLIKA 29: OBNOVLJEN VHOD.....	15
SLIKA 30: ZELO VELIČASTEN OBNOVLJEN STOLP	15
SLIKA 31: MOGOČEN NA PEČINI	15
SLIKA 32: VHOD V KAŠČO	15
SLIKA 33: PO CESTI NA GRAD	16
SLIKA 34: NAPIS NA POTI NA GRAD	16
SLIKA 35: NOTRANJOST OBNOVLJENEGA GRADU.....	16
SLIKA 36: NOTRANJOST OBNOVLJENEGA GRADU.....	16
SLIKA 37: OBNOVLJENA GRAŠČINA	17
SLIKA 38: MONTPREIS: FRIEDRICH WAMBRECHTSAMER, [1903], RAZGLEDNICA	17
SLIKA 39: POGLED NA PLANINO IZ GRADU PLANINA	17
SLIKA 40: TURŠKA LIPA POZIMI	18
SLIKA 41: TURŠKA LIPA POLETI	18
SLIKA 42: ČLANICE IZBIRNEGA PREDMETA RAZISKUJEM PRETEKLOST DOMAČEGA KRAJA.....	18
SLIKA 43: DEDEK MRAZ PRI TURŠKI LIPI	18
SLIKA 44: POSNETEK Z UČITELJSKEGA ZBOROVANJA 1960 NA GRADU PRI TURŠKI LIPI.....	19
SLIKA 45: NOV ZVON 1924.....	19
SLIKA 46: CERKEV SV. MARJETE	19
SLIKA 47: SRAMOTILNI STEBER.....	20
SLIKA 48: SRAMOTILNI STEBER	20
SLIKA 49: PLOŠČA NA SRAMOTILNEM STEBRU Z NASLOVOM	20
SLIKA 50: ANIKA WAMBRECHSAMER (1897-1933)	21
SLIKA 51: KRONIKA PLANINSKEGA GRADU IN TRGA - NAJPOMEMBNEJŠE DELO ZA PLANINČANE	21
SLIKA 52: ROJSTNA HIŠA ANIKE WAMBRECHSAMER, V ZGORNJEM DESNEM KOTU SLIKA PLOŠČE Z NJENO PODOBO	21
SLIKA 53: ROJSTNA HIŠA DANES	21
SLIKA 54: PLOŠČA NA ROJSTNI HIŠI ANIKE	22
SLIKA 55: NJENO NAJPOMEMBNEJŠE DELO DANES GROFJE CELJSKI IN NIKDAR VEČ.....	23
SLIKA 56: ANIKA S PRVIMI ZAČETKI KRONIKE O PLANINI PRED VHODOM V RAZVALINE NEKDANJEGA GRADU.....	23

<i>SLIKA 57: NA PLANINSKEM POKOPALIŠČU</i>	24
<i>SLIKA 58: DOPRSNI KIP V SPOMIN ANIKI</i>	24
<i>SLIKA 59: STAVBA, KJER JE BIL VČASIH ZDRAVSTVENI DOM, DANES PA MUZEJ Z DVEMA STALNIMA ZBIRKAMA</i>	25
<i>SLIKA 60: VHOD V MUZEJ Z ETNOLOŠKO ZBIRKO IN RAZSTAVO KOZJANSKO ŽARI</i>	25
<i>SLIKA 61: NASLOVNICA BROŠURE ETNOLOŠKA ZBIRKA ŠMID</i>	25
<i>SLIKA 62.: SLIKA ČRNE KUHINJE</i>	26
<i>SLIKA 63: KROŽNIKI TER PRIBOR</i>	26
<i>SLIKA 64: POHIŠTVO</i>	27
<i>SLIKA 65: VSAKDANJI PRIPOMOČKI</i>	27
<i>SLIKA 66: ŠE NEKAJ UTRINKOV Z RAZSTAVE</i>	28
<i>SLIKA 67: PUBLIKACIJA KOZJANSKO ŽARI</i>	29
<i>SLIKA 68: UČENCI OŠ PLANINA PRI SEVNICI NA RAZSTAVI 16. MARCA 2014</i>	30
<i>SLIKA 69: RAZSTAVA PO POTEH XIV. DIVIZIJE</i>	31
<i>SLIKA 70: PLANINA V ČASU OKUPACIJE</i>	31
<i>SLIKA 71: POŽGANA PLANINA LETA 1944</i>	31
<i>SLIKA 72: BORCI V OSVOBOJENI PLANINI POLETI 1994</i>	32
<i>SLIKA 73: PARTIZANSKA ŠOLA NA PLANINI JESENI 1944</i>	32
<i>SLIKA 74: PARTIZANSKA ŠOLA NA PLANINI JESENI 1944</i>	32
<i>SLIKA 75: ZASEDANJE OKROŽNEGA PLENUMA ZMS NA PLANINI JESENI 1944</i>	32
<i>SLIKA 76: PARTIZANSKA BOLNICA V OKOLICI PLANINE</i>	32
<i>SLIKA 77: »TERENCI« NA JAVORNIKU NA BOHORJU POZIMI 1944</i>	32
<i>SLIKA 78: PARTIZANSKA BOLNICA V OKOLICI PLANINE</i>	32
<i>SLIKA 79: »TERENCI« NA JAVORNIKU NA BOHORJU POZIMI 1944</i>	32
<i>SLIKA 80: SPOMENIK PADLIM BORCEM IZ PLANINE SKOZI ČAS</i>	33
<i>SLIKA 81: SPOMENIK PADLIM</i>	33
<i>SLIKA 82: SEZNAM TALCEV IN INTERNIRANCEV NA SPOMENIKU</i>	33
<i>SLIKA 83: KOMEMORACIJA PRI SPOMENIKU NOB V LETU 1960</i>	33
<i>SLIKA 84: PLANINA Z BOŽJEPOTNO CERKVIJO SV. KRIŽA (POGLED OD ZAPADA)</i>	34
<i>SLIKA 85: POGLED NA SVETI KRIŽ IN KAPELICE</i>	34
<i>SLIKA 86: SREČANJE POD SVETIM KRIŽEM, SLIKA IZ LETA 1910</i>	35
<i>SLIKA 87: PRI SVETEM KRIŽU</i>	35
<i>SLIKA 88: DRUŽENJE POD SVETIM KRIŽEM, SLIKA IZ LETA 1910,</i>	35
<i>SLIKA 89: KUŽNO ZNAMENJE V VIŠOČAH</i>	36
<i>SLIKA 90: NAPIS NA KUŽNEM ZNAMENJU</i>	36
<i>SLIKA 91: NAPIS NA VISLICAH</i>	37
<i>SLIKA 92: VISLICE</i>	37
<i>SLIKA 93: VISLICE Z ZADNJE STRANI</i>	37

1 DELO ČLANIC ZGODOVINSKEGA KROŽKA

Na ustanovnem sestanku v začetku šol. leta 2013/2014 je mentorica Majda Kočevar Klaužer predstavila delo zgodovinskega krožka in letošnjo temo zgodovinske raziskovalne naloge - Ohranjanje spomina na preteklost v našem kraju.

- Najprej smo ugotovili, da ima Planina pri Sevnici veliko spomenikov, ki pričajo in ohranjajo spomin na preteklost našega majhnega kraja na Kozjanskem, ki se ga je dotaknil čas v vseh zgodovinskih obdobjih.
- Pregledali smo pisne vire v šolski knjižnici, po Cobissu poiskali vire, ki govorijo o Planini in si jih izposodili v Mestni knjižnici Celje.
- Pripravili smo seznam spomenikov in se podali na sprehod po Planini in okolici, zabeležili in fotografirali smo tudi vse spomenike.
- Obiskali muzej na Planini, kjer sta dve zbirki, in sicer Kozjansko žari in Etnološka zbirka Šmid.
- Obiskali smo priložnostno razstavo Po poti XIV. divizije v muzeju na Planini.
- Razdelili smo si naloge in posamezne spomenike podrobno raziskali v razpoložljivi literaturi oz. virih.
- Zbrali in uredili smo pisno ter slikovno gradivo.
- Slikovno gradivo smo primerjali med seboj, da smo ugotovili spremembe, ki so se zgodile v času razvoja Planine pri Sevnici.

1.1 CILJ NALOGE

V zgodovinski raziskovalni nalogi smo učenke zgodovinskega krožka OŠ Planina pri Sevnici skušale podrobno spoznati spomenike, mimo katerih hodimo brezbržno vsak dan in jim dati zgodbo, nevidno očem.

1.2 ČLANICE ZGODOVINSKEGA KROŽKA

1. Ana Planko, 9. razred
2. Laura Kovač, 9. razred
3. Teja Šterpin, 9. razred
4. Sabina Pušnik, 9. razred

2 LEGA

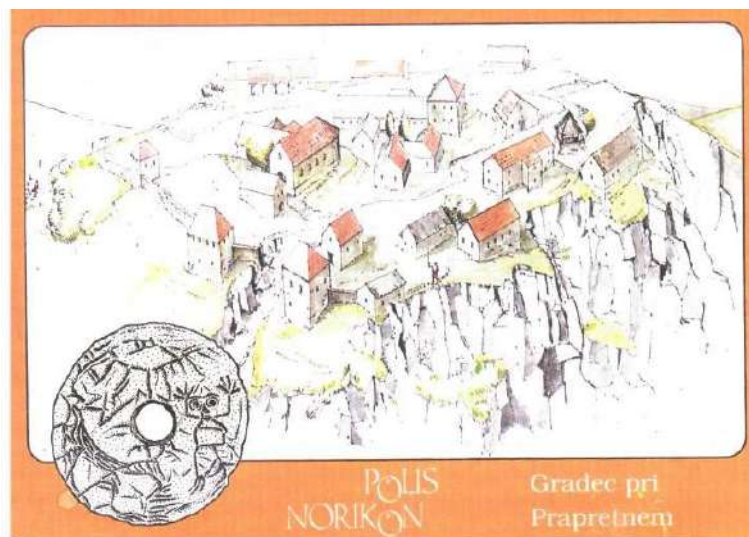
Planina pri Sevnici se je razvila na križišču cest, ki vodijo iz Laškega v Pilštanj in iz Šentjurja pri Celju v Sevnico.

Iz Šentjurja do Planine pri Sevnici je potrebno prevoziti 17 km, iz Celja pa 29 km. Planina pri Sevnici je gručasto naselje urbanega značaja, ujeta med dolinama Gračnice in Sevnične. Kažipoti so usmerjeni proti Šentjurju, Sevnici, Jurkloštru in Kozjanskem. Njena lega pod Bohorjem je izredno lepa predvsem zaradi razgleda po bližnjih zaselkih in gričih.

Krajevna skupnost Planina je po površini druga največja krajevna skupnost v šentjurski občini. Leži na skrajnem južnem delu, središče pa je trg Planina. Planina je pretežno **kmetijsko področje**, vendar je čistih kmetij le še malo, večinoma je vsaj en član družine zaposlen na **Planini, v Šentjurju, Celju ali drugod**. Kmečko prebivalstvo se ukvarja z gozdarstvom in živinorejo. Edino večje podjetje na Planini je **Tajfun**, ki se je razvilo iz delavnice pihalnikov, kjer izdelujejo kmetijske in gozdarske stroje. Na Planini je osnovna šola, zdravstveni dom, oddelek vrtca, pošta, več trgovin, gostišče ...¹

2.1 ZGODOVINA

Arheološko je področje Planine zelo zanimivo, saj so tod našli več bogatih naselij iz pozne antike (Gradec na Praprotnem). Prvi sledovi naseljenosti sežejo v mlajši paleolitik in neolitik, kar potrjuje najdba predzgodovinske kamnite sekire v Šentvidu pri Planini. Na rimsko ali »poromanjeno« prebivalstvo v teh predelih opozarjajo številne najdbe novcev iz drugega stoletja z upodobljeno glavo Marka Avrelija (v bližini gradu, Fužine, Vejice).²

Slika 1: Arheološko najdišče *Gradec pri Praprotnem-Planina pri Sevnici*, skica iz *Planina v pesmi in besedi*

V antiki je iz Sevnice in zaselka Zabukovje vodila do Planine rimska cesta. Na tej relaciji so leta 2003 obnovili rimski most. V začetku avgusta omenjenega leta so obnovo opravili krajani, kmetje - lastniki gozdov, podjetje Gozd in KS, ki jim prevozna komunikacija veliko pomeni.

¹ Priročni krajevni leksikon, DZS, 1995

² Planina skozi čas, str. 1-2

Slika 2: Obnovljen rimski most na relaciji Sevnica- Planina pri Sevnici, slikale članice zgodovinskega krožka

Planina se prvič kot vinorodna vas omenja leta 1190. Leta 1345 je omenjena kot trg. Ta je bil ob koncu 16. stoletju obzidan. V preteklosti je bila Planina pomembna zaradi živinskih sejmov. Letno so jih priredili 10. Turki so trg izropali leta 1494.

Na skalni pečini nad naseljem so v 12. stoletju postavili grad, ki se prvič omenja leta 1227. Leta 1884 so grad razkrili in začel je propadati. Danes je grad po zaslugi podjetja Tajfun obnovljen.

Planina je močno povezana s kmečkimi panti. Obstajajo domneve, da so prebivalci Planine sodelovali že v pantu leta 1515. Leta 1574 je kmečka vojska Ilije Gregoriča začasno zavzela Planino. Slovence je vodil ključavničar Šterc iz Jurkloštra. Ta je na Planini po izdaji padel v grajsko ječo.³

Slika 3: Plošča v spominna kmečke upor, slikale članice zgodovinskega krožka

Do lani je na kmečke upore spominjala plošča na Žvegličevi stavbi, današnji pekarni, ki je ob prenovi spominsko ploščo ohranila.

Požar je Planino uničil leta 1862. Leta 1646 je tod morila kuga. Na poti s Planine v kraj Visočje stoji kamniti steber, ki naj bi spominjal na to, da je kuga na Planini vendarle bila.

Planina je znana iz tudi iz časa NOB. Tu je že poleti 1941 leta delovala I. Celjska četa in imela na Pustih njivah boje z Nemci. Leta 1942 je imel na Planini sedež Pokrajinski komite KPS, Okrožni odbor OF za Kozjansko, I. Štajerski bataljon in leta 1944 Kozjanski odred.

17. avgusta 1944 so partizanske enote osvobodile Planino, ki je bila, s kratkimi presledki ob hajkah in ofenzivah, središče političnega in kulturnega delovanja.

Za hitrejši napredek manj razvitega kozjanskega območja, kamor sodi Planina, so prišle leta 1973 na pomoč mladinske delovne brigade. Najpomembnejši objekt, ki so ga zgradili brigadirji, je cesta Gračnica – Ledinščica.⁴

Iz Šentvida pri Planini sta bila doma Davorin Valenček (1834-1886), strokovni publicist, ki je med drugim pisal tudi o Prešernu in Trubarju, ter Karel Gorišek (1823-1871), tiskar in založnik na Dunaju. Na Planini pri Sevnici se je rodila pisateljica Anna Wambrechtsammer, ki je v nemškem jeziku napisala zgodovinski roman Danes grofje celjski in nikdar več, v slovenščini pa dve črtici, zgodovinsko igro in Kroniko planinskega gradu in trga. To je neprecenljivo delo za Planinčane.⁵

³ Planina skozi čas, 1981, str. 3

⁴ Planina skozi čas, 1981, str. 3

⁵ Planina skozi čas, 1981, str. 3-4

2.2 Planina skozi čas v sliki

Planino skozi čas odlično prikazuje slikovni material iz Kronike planinskega gradu in trga Anne oz. Anike Wambrechtsammer, ki jo je opremila s fotografskimi posnetki vsega dostopnega materiala.⁶

Slika 4: Planina leta 1600 za časa prvih Mosconov, slika iz planinske kronike

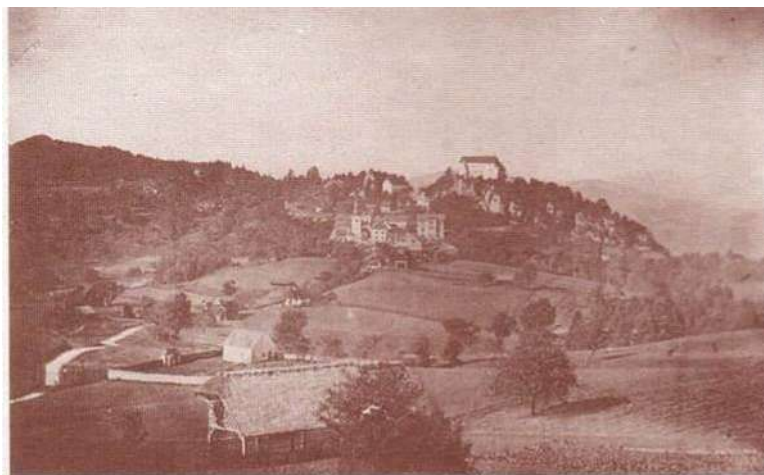
Slika 5 : Planina okoli leta 1750, slika iz planinske kronike

Slika 6: Planina leta 1822, z novo zidanim šolskim poslopjem, slika iz planinske kronike

Slika 7: Trg Planina in grad leta 1863, slika iz planinske kronike

Slika 8: Planina leta 1870, slika iz planinske kronike

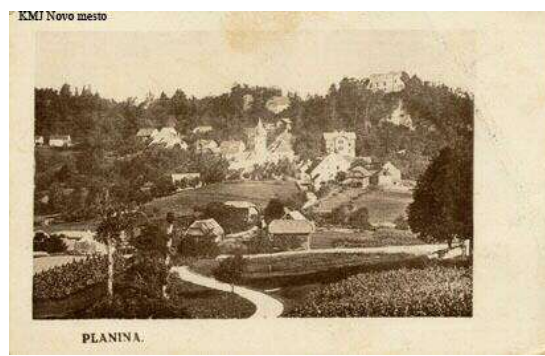
⁶ Wambrechtsamer, A.(1928). Kronika planinskega gradu in trga. Prosvetno društvo Planina 1995

Slika 9: Razglednica je bila poslana 5. 9. 1907, prikazuje Planino pri Sevnici, kjer se vidi središče kraja in ruševine gradu zgoraj, razglednica na povezavi http://cobiss.izum.si/mediacobiss/wcobib/0016739383_001.JPG (23.3.2014)

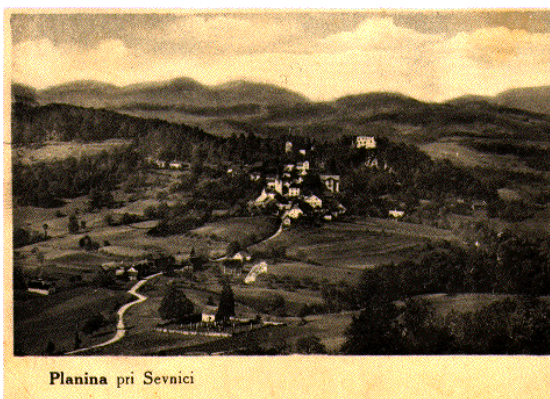
Slika 10: Razglednica, ki je bila poslana 28. 7. 1927, prikazuje Planino pri Sevnici - središče kraja z ruševinami gradu v ozadju, slika na povezavi http://cobiss.izum.si/mediacobiss/wcobib/0016738359_001.JPG (23.3.2014)

Slika 11: Razglednica, ki je bila poslana 3. 6. 1927, prikazuje panoramski pogled na Planino pri Sevnici. V ozadju na hribu so ruševine gradu, slika na povezavi http://cobiss.izum.si/mediacobiss/wcobib/0016740151_001.JPG (23.3.2014)

Slika 12: Razglednica prikazuje panoramski pogled na Planino pri Sevnici. V ozadju na hribu je cerkev, razglednica je bila poslana 31. 7. 1927, na povezavi http://cobiss.izum.si/mediacobiss/wcobib/0016740663_001.JPG (23.3.2014)

Planina pri Sevnici

Slika 13: Razglednica je bila odposlana leta 1933, na povezavi http://cobiss.izum.si/mediacobiss/wcobib/0003585333_001.GIF (23.3.2014)

KMJ Novo mesto

Slika 14: Fotografija prikazuje ruševine gradu na Planini pri Sevnici. Pod gradom so vaške hiše, na povezavi http://cobiss.izum.si/mediacobiss/wcobib/0016740663_001.JPG (23.3.2014)

Slika 15 in slika 16: Planina pri Sevnici danes, posnetek članic zgodovinskega krožka

Slikovni material priča, da je Planina skozi čas zelo spreminjala svojo podobo. Najmanj je bilo posega v zgornji del trga, ki se lijakasto razširi.

Na Planini in v njeni okolici je več zanimivosti, ki pričajo o njeni bogati zgodovini in so vredne ogleda. To so: grad Planina in turška lipa, cerkev svete Marjete, pranger, kužno znamenje, rojstna hiša Anne Wambrechtsamer, spomenik NOB in partizanska bolnica na Bohorju ter Etnološka zbirka Šmid, ki prikazuje življenje v tradicionalni hiši, ki je bila značilna za širše okolje.

Slika 17: Od vzhoda, nad trgom razvaline starega gradu, slika iz leta 1931, ki je bila objavljena Ilustriranem Slovencu 14. junija 1931, št. 24: pod naslovom Lepote naše slovenske zemlje, pogled na trg Planino pri Sevnici

3 SPOMENIKI NA OBMOČJU TRGA PLANINE

3.1 PLANINSKI GRAD

Grad leži na 33 metrov visokem skalnatem grebenu nad trgom Planina. Prvič je bil omenjen leta 1190 v več listinah.

Graditi so ga začeli v 10. oziroma v 11. stoletju, dogradili pa so ga v 12. stoletju.

Grad je bil grajen kot podolžno poslopje – palacij (38 metrov) z velikimi kletmi, v dveh nadstropjih in velikimi podstrešnimi prostori.

Imel je tri okrogle stolpe: prvi je bil na zahodnem delu ob vhodu, drugi na severu, tretji pa sto metrov vstran in je ščitil staro dovozno cesto na grad.

Obzidje je bilo na vzhodni, zahodni in severni strani.

- JEDRO GRADU (del severne, vzhodna in zahodna stena): romanska arhitektura.
- JUŽNA STENA: gotska arhitektura.
- SEVERNA STENA: zidana v obliki ribje kosti, ki je značilna za antiko oz. rano romantiko.

Lastnikov gradu se je zvrstilo večje število.

Leta 1190 so bili lastniki krški škofje oz. vitezi Planinski, v 13. stoletju Ostrovharji s Svibnega nad Radečami, v 14. stoletje grofje Celjski, nato je grad prišel v last raznim knezom in najemnikom, med njimi sta bila tudi Moscon in Protazi.

Leta 1884 so z gradu odstranili streho in je postal razvalina.⁷

3.2 SPREMINJANJE PLANINSKEGA GRADU SKOZI ZGODOVINO V SLIKI

Slike gradu so iz Kronike planinskega gradu in trga, ki jo napisala Anna Wambrechtsamer.

Slika 18: **Grad Planina leta 1790**, slika iz Kronike planinskega gradu in trga

Slika 19: **Grad leta 1790**, slika iz Kronike planinskega gradu in trga

⁷ Jakič, Ivan. Vsi slovenski gradovi: Leksikon slovenske grajske arhitekture, Ljubljana DZS, 1999, str. 64-70

Slika 20: Planinski grad, risba z 3. malega srpana 1866, original se nahaja v Deželnem arhivu v Gradcu, slika iz Kronike planinskega gradu in trga

Slika 21: Pogled z Gračnice na grad leta 1878, slika iz Kronike planinskega gradu in trga

Slika 22: Planinski grad v času njegovega razdejanja, slika iz Kronike planinskega gradu in trga

Slika 23: Razvaline po razpadu velikega stolpa, na desni spodaj je graščina, slika iz Kronike planinskega gradu in trga

Pri vodenem ogledu gradu so gotovo najbolj zanimivi miti o gradu Planina, ki smo jih našli v knjigi Gradovi in graščine v narodnem izročilu 1, Gradovi in graščine ob Savinji, Sotli in Savi, Celje, ki jo je napisal Janko Orožen, leta 1936.

Postanek gradu:

»Ob istem času, kot so Huni zidali grad, so na sosednjem hribu zidarji zidali cerkvico. posvečeno sv. Križu. Vsi zidarji so imeli samo eno kladivo, zato so si kladivo metali z enega hriba na drug hrib. Ko so končali z delom, so pred gradom posadili mlado lipo, ki stoji še danes. Debeli je tako, da jo devet otrok komaj objame.« (Orožen, Gradovi in graščine v narodnem izročilu. 1936)

Zidanje gradu:

»V gozdovih širokega Bohorja so pred mnogimi stoletji živeli velikanski ajdje. Dva ajdovska brata sta gradila vsak svoje poslopje. Prvi brat je stavil na visoki, beli skali svoj grad; naj bi imel obliko krone, njegovi robovi, grajska streha in stolpi bi se svetili kot biser.

Drugi pa je zidal onstran široke doline, na hrbtu lepe zelene gore, ki ima v notranjosti velike kotline, kjer izvira nebroj čistih studencev. Kot pomočnice sta brata imela ajdovska dekleta, ki so v svojih usnjenih predpasnikih nosile kamenja za stavbo. Zidovje je bilo močno in gladko kakor pečina, na kateri je stalo. Orodje, ki sta si ga ajda posluževala, je bilo veliko kladivo. Ko ga eden ni več potreboval, ga je vrgel drugemu. Vedno ga je vrgel tako točno, da je padlo k nogam drugega brata. Tako so delali cerkev in grad z istim kladivom. Ko so končali z izgradnjo grad, so hotela ajdovska dekleta postaviti spomenik svojemu gospodarju. Daleč naokrog je stalo polno kamenja, ki ga niso uporabili pri gradnji. Neko dekle si je med temi kamenji izbrala velik kamen v obliki nakovala. Nesla ga je med sestrami, ki so se smejala in med bratoma, ki sta počivala vsak pred svojo stavbo, do skale pod gradom. Kamen se je zapičil z ostjo naprej in obtičal tako, da ga še danes nobeno neurje ni premaknilo. To nakovalo naj bi pričalo o moči graditelja planinskega gradu. Vendar je ta grad že petdeset let razvalina, katere stene štrle v nebo, skala in cerkvica sv. Križa pa trdno stojita.« (Orožen, Gradovi in graščine v narodnem izročilu. 1936)

Slika 24: Fotografija prikazuje ruševine gradu na Planini pri Sevnici. Vidi se samo del zidu s polkrožnim portalom v njem, leto 19??, slika na povezavi http://cobiss.izum.si/mediacobiss/wcobib/0017354807_001.JPG (23.3.2014)

Ime gradu:

»Pred mnogimi stoletji se je v Franciji ljudstvo uprlo plemičem. Uporniki so jim razdirali gradove in jih pobijali. Iz Pariza je v naše kraje pribežala plemenita gospa. Kraji so ji bili všeč, zato si je na strmi skali sezidala močan grad, ki ga je po svojem rodnem mestu poimenovala Monte Paris (Pariška gora). Ta oblika se je čez čas skrčila v nemško ime gradu in trga: Montpreis.« (Orožen, Gradovi in graščine v narodnem izročilu. 1936)

Bela žena:

»Tudi Planinski grad ima svojo belo ženo. O njej je pripovedoval neki hlapec, ki je služil v gradu, sledeče: Ko smo neke noči spali v svoji sobi, sem zapazil, kako je šla neka bela žena čisto neslišno skozi našo sobo v drugo, nato skozi hodnik in naravnost v spalnico in kopalnico. Ta bela žena naj bi bil duh Veronike Deseniške, ki jo je dal nekdanji lastnik gradu, Herman II. ubiti v kopalnici. Na to misel so prišli, ker je bila Veronika Deseniška s svojim možem Friderikom II. večkrat na Planini.« (Orožen, Gradovi in graščine v narodnem izročilu. 1936)

Zmaj in njegovi zakladi:

»Grad Planino je imel nekoč v rokah zelo priden graščak. Ta graščak je začel nekoč kopati vodnjak, ko je naenkrat naletel na žile zlata. Graščak je začel zlato kopati, ko se mu je prikazal zmaj in mu rekel, da lahko zlato koplje le, če ga potrebuje, če pa bo potreboval njegovo pomoč, pa ga naj pokliče. Na gradu se je začelo lepo življenje, vendar ni trajalo dolgo. V deželo so pridrveli sovražniki, ki so hoteli zavzeti grad. Graščak je poklical zmaja. Zmaj je pridrvel na dan s takšno hitrostjo, da se je zemlja zatresla. Vse sovražnike je pregnal, nato pa se je vrnil pod zemljo. Še danes se vidi rov, po katerem je prišel zmaj na dan. Sicer pa še zdaj zmaj čaka, da ga bo kdo poklical na pomoč, da bo pregnal sovražnike. Kdor pride blizu jame, lahko čuti sapo, ki jo izdihava speči zmaj. (Orožen, Gradovi in graščine v narodnem izročilu. 1936)

O strahu na gradu:

»Ko je stari graščak umrl, se je v podstrešju vsak večer slišalo ropotanje in rožljanje, ki si ga ljudje niso znali razložiti. Podnevi so preiskali podstrešje in med kramo našli star meč z vrezanim imenom grofa Ulrika II. Celjskega. V naslednjih nočeh je bilo ropotanje še hujše, niso si znali pomagati. Nekega dne je v grad prišla stara Čukova Katra, ki je rekla, naj meč prodajo, izkupiček pa namenijo za sv. mašo. Meč je kupil nadučitelj Rauter za 60 krajcarjev, denar so dali za mašo in od tistega dne naprej ni več strašilo.« (Orožen, Gradovi in graščine v narodnem izročilu. 1936)

Divja jabolka:

»V grajskem sadovnjaku so imeli v jeseni zelo lepa in debela jabolka, ki so jih shranili v veliki dvorani s kamnitim tlakom. Pri shranjevanju jabolk je nadlogarica skrbno pazila, da se med jabolka ni pomešal kak divji sadež.« (Orožen, Janko, 1891- 1989. Gradovi in graščine v narodnem izročilu 1, Gradovi in graščine ob Savinji, Sotli in Savi, Celje: [samozal.], 1936)

Grad Planina je bil kljub propadanju zanimiv za pouk zgodovine, likovne vzgoje in drugih predmetov. Do otvoritve šolskega poslopja 1972 je potekala telovadba na grajski »kašti«.

Slika 25: Pri telovadni uri na gradu, slika iz šolske kronike

Slika 26: Na "kašti" pri telovadbi, slika iz šolske kronike

Slika 27: Slikanje pod gradom, slika iz Pionirske kronike OŠ Planina leta 1961

Grad smatrajo za postopno nastajajočo arhitekturo ter ga uvrščajo med pomembnejše srednjeveške spomenike v Sloveniji in nasploh.

Grad, ki se je vse bolj spreminjal v razvalino, so skušali 1962-1964 očistiti in utrditi zidovje, vendar so se dela zaradi pomanjkanja sredstev ustavila.⁸ V letu 1969 je Turistično društvo Planina na gradu uredilo bife, ki ga kasneje zaradi likvidnostnih težav prevzel Merx, je v šolski kroniki zapisal Ferdo Žagar.

2003 se je obnove lotilo podjetje Tajfun. Tako da lahko danes zopet vidimo veličino Planinskega gradu. Spodnje slikovno gradivo je prispevala članica zgodovinskega krožka Ana Planko.

Slika 28: Pogled na prenovljeni grad, slikala Ana Planko

⁸ Ivan, *Stopar Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji*, str. 67-68

*Slika 29: **Obnovljen vhod**, slikala Ana Planko*

*Slika 30: **Zelo veličasten obnovljen stolp**, slikala Ana Planko*

*Slika 31: **Mogočen na pečini**, slikala Ana Planko*

*Slika 32: **Vhod v kaščo**, slikala Ana Planko*

Slika 33: Po cesti na grad, slikala Ana Planko

Slika 34: Napis na poti na grad, slikala Ana Planko

Cesto po terasi stare pešpoti je dal Bloom pozidati ob pečini, ki je držala proti grajski kašči naravnost v trg po nasvetu dunajskega arhitekta, ki mu je prenovo odsvetoval, ker je bila skala prešibka.⁹

Slika 35: Notranjost obnovljenega gradu, slikala Ana Planko

Slika 36: Notranjost gradu-palacij, slikala Ana Planko

⁹ Ivan, Stopar. *Grajske stavbe v vhodni Sloveniji*, str. 67

Slika 37: **Obnovljena graščina**, slikala Ana Planko

Slika 38: **Montpreis: Friedrich Wambrechtsamer**, [1903], Razglednica, ki je bila odposlana leta 1903. Značilna secesijsko sestavljena razglednica, ki je okrašena s cvetjem, prikazuje veduto kraja in gozdarsko hišo (Forsthaus). http://cobiss.izum.si/mediacobiss/wcobib/0004192565_001.GIF (23.3.2014)

Vila je po Hansovih načrtih pozidana vila pod gradom na mestu nekdanjih hlevov, kamor se je Bloom preselil, grad pa je odslej ostal prazen. Na njem sta nekaj časa stanovala še dva orožnika, ker pa je strašilo, sta se tudi ta kmalu preselila v trg. Kasneje je bil v njej gozdarski urad in žandarmerijska postaja.¹⁰

Danes je v obnovljeni graščini stanovanje in za enkrat še nekaj raznih prostorov.

Slika 39: **Pogled na Planino iz gradu Planina**, slikala Ana Planko

Na našem veličastnem gradu se danes odvijajo razne prireditve in poroke, grajsko kaščo je mogoče najeti za pogostitve, že tako prelep razgled na okoliške kraje pa je še boljši z na novo zgrajenega razglednega stola.

¹⁰ Ivan, Stopar. *Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji*, str. 67

3.3 TURŠKA LIPA

Blizu planinskega gradu se nahaja prastara lipa in o tej ljudstvo pripoveduje sledeče: »Ko so nekdanj Turki oblegali planinski grad, je stal turški poveljnik s svojimi vezirji nedaleč od gradu in se je ž njimi posvetoval, na kakšen način bi bilo mogoče dobiti malo, a močno trdnjavo v pest. Naenkrat je vrgla topova krogla iz gradu poveljnika na tla. Vezirji so zbežali na vse strani in so se šele ponoči vrnili ter pokopali svojega načelnika na istem mestu, kjer je bil padel. Ko se je delal dan, so posadili Turki mlado lipo na nov grob in potem na tihem odrinili. Lipa je tekom stoletij vzrastla v mogočno drevo in se še dandanes imenuje Turška lipa.«¹¹

Slika 40: Turška lipa pozimi, slikala Teja Šterpin

Slika 41: Turška lipa poleti, slikala Teja Šterpin

Obseg turške lipa meri 460 cm.

Turška lipa in njena okolica ni primerna samo za sprehode, ampak predstavlja tudi oder za različne prireditve v naravi.

Slika 42: Članice izbirnega predmeta **Raziskujem preteklost domačega kraja**, predstavljajo zgodovino Planine učencem in učiteljskemu zboru leta 2011, slikale članice zgodovinskega krožka

Slika 43: **Dedek mraz pri turški lipi**, slika last Teje Šterpin iz leta 2012

¹¹ Wambrechtsamer, A.(1928). Kronika planinskega gradu in trga. Prosvetno društvo Planina 1995, str. 294-295

Slika 44: Posnetek z učiteljskega zborovanja 1960 na gradu pri turški lipi, slika iz šolske kronike 1959/60

3.4 CERKEV SVETE MARJETE

Na poti z gradu, mimo graščine nasproti stare šole, stoji župnijska cerkev sv. Marjete, ki so jo na trgu postavili v prvi polovici 1357, pozneje pa so jo večkrat dozidavali. Na stenah gotsko obokanega prezbiterija je opaziti sledove slikarij iz 15. stoletja.

Leta 1922 je župnik Gartner pobiral denar za nov zvon, ki so ga velikega travna 1924 potegnili v stolp. Tehtal je 500 kg in je nosil podobo zveličarja, spodaj je letnica 1924 in napis : Mir vam boji!"¹²

Slika 45: Novi zvon se potegne v stolp leta 1924, slika iz planinske kronike

Slika 46: Cerkev sv. Marjete, slikale članice zgodovinskega krožka

¹² Wambrechtsamer, A.(1928). Kronika planinskega gradu in trga. Prosvetno društvo Planina 1995, str. 279

3.5 PRANGER

Pranger (sramotilni steber), znamenje nižjega sodstva, ob katerem so izvajali sramotilne kazni, je bil največkrat v obliki stebra, h kateremu so obsojenca privezali, da bi ga javno zasramovali ali telesno kaznovali.¹³

Sramotilni steber je simbol trškega življenja. Kopija starega prangerja, zgrajenega septembra leta 1999, stoji na Planini v zgornjem trgu pod staro šolo.¹⁴

Slika 47: **Sramotilni steber**, slikala Teja Šterpin

Slika 48: **Sramotilni steber**, slikala Teja Šterpin

Slika 49: **Plošča na sramotilnem stebru z naslovom**, slikala Teja Šterpin

Plošča nosi naslednji napis: **»Pranger – sramotilni steber – simbol sodstva srednjega veka. Skupaj z grbom in pečatom je dajal pomen in veljavo Planini, ki je dobila trške pravice že leta 1345.**

Kopija prvotnega prangerja, postavljena septembra 1999.«

¹³ Veliki splošni leksikon [Elektronski vir] / urednik Aleš Pogačnik, Ljubljana: DZS, 2005

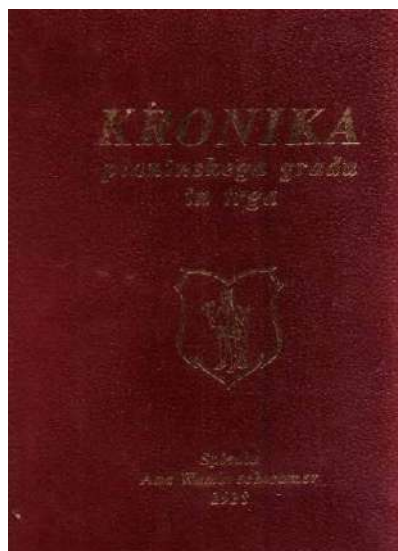
¹⁴ Anna Wambrechtsamer, Guzej: Povest iz spodnještajerskega hribovja, Šentjur: Knjižnica, 2013, str. 60

3.6 ROJSTNA HIŠA ANNE Wambrechtsamer

Anna Wambrechtsamer je znana nemško slovenska pisateljica. Rodila se je na Planini pri Sevnici 4. julija leta 1897 trgovcu in posestniku Frideriku, potomcu stare celjske meščanske družine in poštarici Mariji, rojeni Rožanc, hčerki bančnega uradnika.

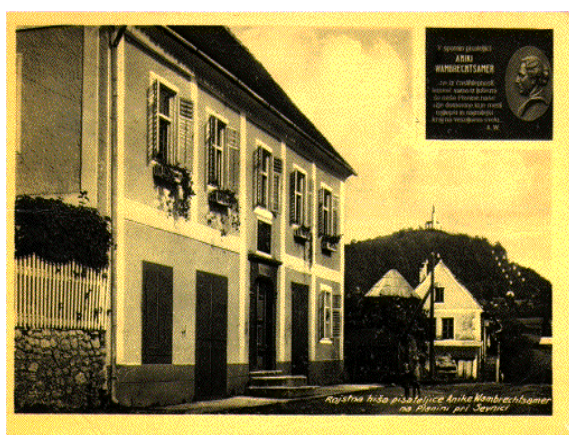

Slika 50: Anika Wambrechtsamer (1897-1933), slika iz Planinske kronike

Slika 51: Kronika planinskega gradu in trga - najpomembnejše delo za Planinčane

Anina mati in oče sta imela hišo in posestvo na Planini pri Sevnici; žena je v hiši vodila pošto, on pa trgovino. Sin Reinhold je pet tednov po rojstvu umrl. Drugi otrok je bila Anna oz. Anika, kot so jo klicali domačini. Bila je otrok narave, ljubila je živali, polja in travnik. Bila je tudi ljubljena domačinov, vsa vrata so ji bila odprta.

Slika 52: Rojstna hiša Anike Wambrechtsamer, razglednica iz leta 1938, v zgornjem desnem kotu slika plošče z njeno podobo

Slika 53: Rojstna hiša danes, slikala Sabina Pušnik

Slika 54: Plošča na rojstni hiši Anike, slikala Sabina Pušnik

Plošča nosi napis: »Ne iz častihlepnosti, temveč samo iz ljubezni do naše Planine, naše ožje domovine, ki je meni najlepši in najmilejši kraj na vesoljnem svetu. A. W.«

Te njene besede so njeni rojaki dali vklesati v spominsko ploščo, vzdano na njeno rojstno hišo ob petdesetletnici njene smrti leta 1983.¹⁵

Planino je nemška pisateljica slovenskega rodu Anna Wambrechtsamer označila kot *»meni najlepši in najmilejši kraj na vesoljnem svetu«*.

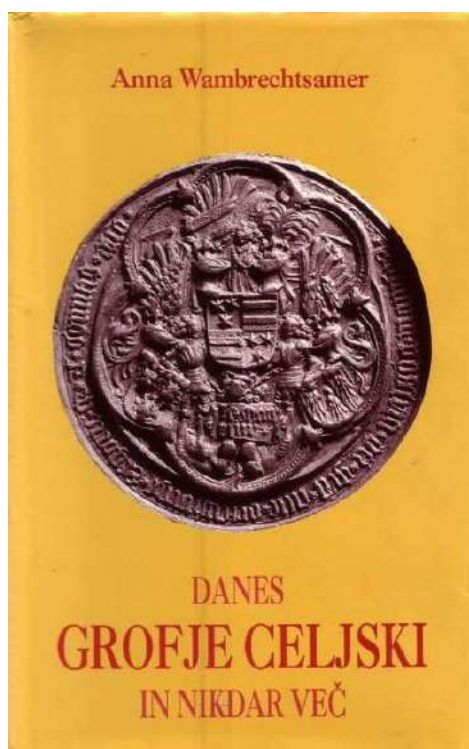
Družina Wambrechtsamer se je preselila v Studence pri Mariboru. Anna je bila takrat stara dvanajst let. Njeno idilično življenje na Planini ni trajalo dolgo, a dovolj, da je s seboj odnesla spomin nanj in hrepenenje po takšnem življenju.

Anna je bila zavezana svojemu rojstnemu kraju – Planini pri Sevnici, ljudem in naravi, a razdvojena med dva naroda in dve kulturi. Zelo veliko je napisala, a danes šteje samo njen roman Danes grofje Celjski in nikdar več. Za nas Planinčane pa je najpomembnejša njena Kronika planinskega gradu in trga. Posebnost planinske kronike je tudi v tem, da je napisana v narečju, kakršnega še danes slišimo v teh krajih.¹⁶

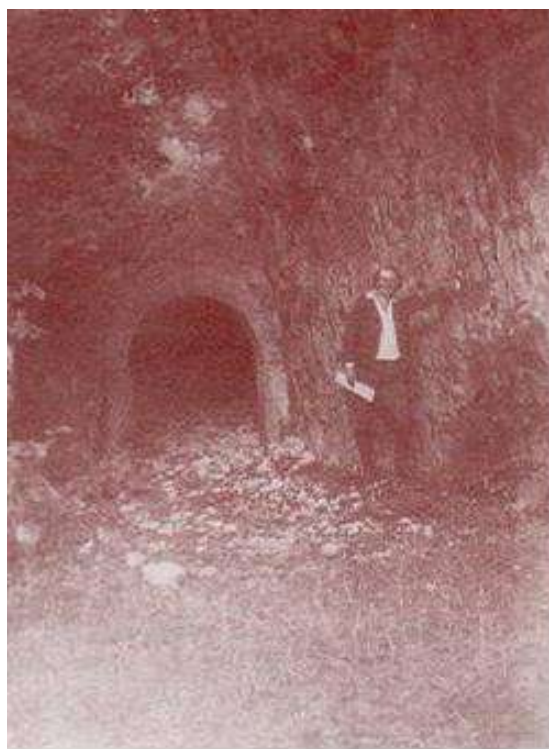
Dr. Janez Šmid je v spremni besedi k prvi razširjeni izdaji Kronike iz leta 1995 zapisal: »Planina je le majhen kraj na Kozjanskem, njena zgodovina pa ostaja po zaslugi Anne Wambrechtsamer z velikimi črkami zapisana v knjigi zgodovinskega naroda.«

¹⁵ Planina v pesmi in besedi, Prosvetno društvo Planina pri Sevnici, 1994, str. 14

¹⁶ Planina v pesmi in besedi, Prosvetno društvo Planina pri Sevnici, 1994, str. 11-14

Slika 55: Njeno najpomembnejše delo *Danes grofje Celjski in nikdar več*

Slika 56: Anika s prvimi začetki kronike o Planini pred vhodom v razvaline nekdanjega gradu leta 192, slika iz *Kronike*

Besede avtorice iz predgovora *Kronike*: »Te besede niso pisane samo za Vas, ki ste z mano živeli srečna leta mladosti in za tiste, ki so čuvali našo mladost in se je veselili, temveč tudi za one, ki pridejo za nami, za bodoče Planinčane, ki bodo živeli v lepoti in milini našega kraja, ko nas več ne bo. Sedaj Vam poklanjam končano kroniko z željo, da bi Vam razjasnila preteklost naše Planine in njen razvoj. Vas pa, ki boste pri občini ali v šoli shranjevali to knjigo, prosim, pazite na to prvo zgodovino naše Planine, da se ne zgubi ali – pozabi. Upam, da bo kronika mojemu rojstnemu kraju v korist in da se bo nekda našel sin slovenskega naroda, ki bo postavil naši Planini s primernim pesniškim delom nesmrten spomenik.«

Anna se je našega jezika učila z branjem naših največjih pesnikov in pisateljev. Za vzornico in dobro prijateljico si je Anna izbrala gospodično Roso Adamus.

Anna se je poleti 1922 odločila za poroko z dvanajst let starejšim poštnim uradnikom Hansom Sigmundtom. Zakon ni bil uspešen in je trajal le 2 leti. Zakon ji je omogočil, da je zapustila službo in se posvetila pisanju. Kmalu po ločitvi se je zaljubila v Johanna Buchenauerja, ki pa je že bil poročen.

Pisateljica Anna je umrla 4. avgusta 1933 v Gradcu (Avstrija) za srčno kapjo. Na njeno željo je pokopana v svojem rojstnem kraju, na Planini pri Sevnici.

Slika 57: Na Planinskem pokopališču, fotografirale članice zgodovinskega krožka

Slika 58: Doprni kip v spomin Aniki, postavljen ob poti na grad Planina, fotografirale članice zgodovinskega krožka

3.7 MUZEJ PLANINA PRI SEVNICI

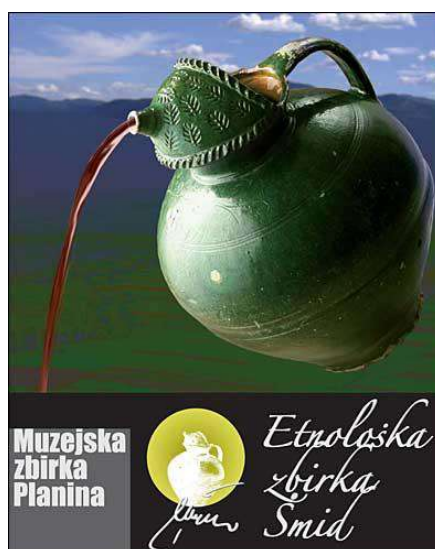
Slika 59: Stavba, kjer je bil včasih zdravstveni dom, danes pa Muzej z dvema stalnima zbirkama, slikale članice zgodovinskega krožka

Slika 60: Vhod v muzej z Etnološko zbirko in razstavo Kozjansko žari, slikale članice zgodovinskega krožka

3.7.1 ETNOLOŠKA ZBIRKA ŠMID

Družinski zdravnik dr. Janez Šmid je v mnogih letih službovanja na Planini ustvaril zbirko, ki jo tukaj predstavljamo. Zaradi zanimanja za ljudsko dediščino, ki je propadala pred njegovimi očmi, je začel zbirati stvari, ki na to področje sodijo. K temu ga je še posebej spodbudilo leto 1974, ko je bil na Kozjanskem potres in so mnogi stisko ljudi izkoristili tudi za odtujevanje ljudske dediščine iz njenega prvotnega okolja. Tako je polagoma pričela nastajati zelo raznolika zbirka, ki jo skušamo predstaviti.¹⁷

Slika 61: Naslovnica brošure Etnološka zbirka Šmid

¹⁷ Etnološka zbirka Šmid, Muzejska zbirka Planina

V muzeju se »skrivajo« predmeti iz kuhinj in kamre. V njem najdemo tudi notranjo opremo, stvari, ki se uporabljajo pri gospodarstvu (orodja, pripomočki pri delu) ipd.

Ko vstopimo v muzej, nas na levi strani pričakajo pripomočki za kuhanje. To so razne pločevinaste in glinene posode. Z uvedbo štedilnika so morali posodo zamenjati, vendar je marsikje to spremembo prinesel šele čas po drugi svetovni vojni. Obvezno kuhinjsko opremo so takrat predstavljali pečne vile, valjar za porivanje loncev v peč, loparji za vsajanje kruha, lopata za pepel, grebljica in metla za pometanje peči. Izbor posode je bil kljub vsemu dokaj pester. Gospodinje so uporabljale lonce in lončke različnih velikosti, sklede in kozice z izlivom ali brez, na nogah ali brez njih, sklede za kisanje mleka različnih velikosti, različne pekače za perutnino, modele za potice itd.

Slika 62: *Slika črne kuhinje, slikala Sabina Pušnik*

Vsak član družine je imel tudi svojo žlico, vendar so jedli iz skupne sklede (običajno je bila to glinasta). Ko so se uveljavili krožniki za posamezne člane družine, so hrano na mizo sicer še vedno nosili v glinastih skledah, vendar so si posamezniki hrano nalagali na lastne krožnike.

Slika 63: *Krožniki ter pribor, slikala Sabina Pušnik*

V »hiši« je bila tudi cela vrsta drobnih predmetov, ki so jih shranjevali v skrinjah ali kasneje v omarah. Skrinja oz. omara je največkrat stala v »štiblcu« ali »kamri«. Na steni za vrati ob peči je visel obešalnik za obleko. Pod klopjo ob peči si našel tudi zajca za sezuvanje škornjev. Na drugi strani vrat je stala kredenca z boljšo posodo, jedilnim priborom itd. Poleg velikih kosov opreme so bila tu še svetila - čelešniki, svečniki in kasneje petrolejke. V kotu nad mizo je bilo razpelo, na polički pod njim pa tudi lepo izvezen prtiček. Pogosto je tu stala tudi vaza s cvetjem. Okoli razpela so bile obešene slike nabožne vsebine. V predalu kredence, v stenski omarici ali skrinji si našel tudi različne predmete za osebno rabo: molitvenik, škatlico z britvijo, figaro za kodranje las, žepno uro, glavnike ... Če »hiša« ni premogla dovolj prostora za spanje, je lahko ob steni »štibla« stala še postelja.

Slika 64: Pohištvo, slikala Sabina Pušnik

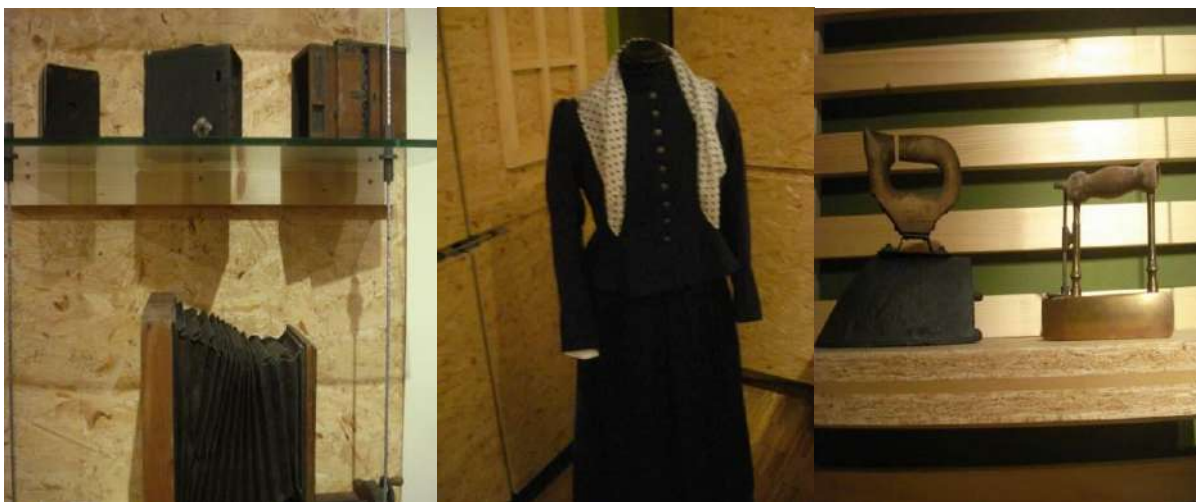
Na drugi strani muzeja so postavljena razna orodja za gospodarstvo. Razni kmetijski pripomočki, kot so podkve, lesene vile, vprege ipd. V muzeju je shranjenih tudi veliko stvari za gozdarstvo, kot na primer razne žage, sekire v večjih velikostih ... Najdemo pa tudi razna orodja za popravljanje: kladiva, lesena ravnila ...

Slika 65: Vsakdanji pripomočki, slikala Sabina Pušnik

V muzeju je tudi fotografski kotiček, kjer so spravljene zelo stari fotoaparati iz leta 1900. Na posebnem mestu pa je shranjena planinska noša ter šivalni pribori, stari železni likalniki ter kolovrati.¹⁸

¹⁸ Etnološka zbirka Šmid, Muzejska zbirka Planina, 2005

Slika 66: Še nekaj utrinkov z razstave, slikala Sabina Pušnik, 2014

3.7.2 KOZJANSKO ŽARI

Anton Špan, član **Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije**, je povedal, da je bila razstava NOB odprta že leta 1953, ko je bil postavljen tudi spomenik žrtvam. Ta razstava se je v letu 2008 preimenovala v razstavo Kozjansko žari.

»Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije (v nadaljevanju ZZB oz. Zveza) je organizacija, ki povezuje borce in druge udeležence NOB ter posameznike, ki imajo do NOB in njenih vrednot pozitiven odnos. Organizacija je bila ustanovljena leta 1948 kot Zveza združenj borcev NOV Slovenije, po osamosvojitvi se je preimenovala v Zvezo združenj borcev in udeležencev NOB Slovenije in leta 2007 se je preimenovala na svoje sedanje ime. Trenutni predsednik zveze je Janez Stanovnik.« (<http://www.zzb-nob.si/aktualno/>)

Muzej novejšje zgodovine Celje je na Planini v prvem nadstropju starega zdravstvenega doma odprl stalno razstavo z naslovom Kozjansko žari leta 2008, kjer si lahko ogledamo slike in besedilo, ki obiskovalcem približajo obdobje druge svetovne vojne na Kozjanskem skozi različna obdobja: izvajanje nemške raznarodovalne politike nad civilnim prebivalstvom, organiziranje prvih osvobodilnih front, stopnjevanje okupatorjevega nasilja, krepitev narodnoosvobodilnega boja, ustanovitev osvobojenega ozemlja Kozjansko, okupatorjeva ponovna zasedba ter dokončna osvoboditev leta 1945. Ogledamo si lahko fotografsko gradivo iz takratnega obdobja, dokumente, letake, plakate in partizanski tisk. Izdana je bila tudi brošura Kozjansko žari.¹⁹

¹⁹ Jan, Darja. Kozjansko žari: narodnoosvobodilni boj na Kozjanskem, Celje: Muzej novejšje zgodovine; Šentjur: Občina, 2006

Slika 67: Razstava Kozjansko žari

Anton Špan je tudi povedal, da je bila Razstavo o narodnoosvobodilnem boju na Kozjanskem leta 2008 nadgrajena z **dokumentarnim zapisom Kozjansko žari**, ki vsebinsko vključuje življenjske zgodbe posameznikov in zajema časovno obdobje druge svetovne vojne, katere grozodejstva in strahote so zaznamovala in se dotaknila tudi otrok. Vzeli so jim vse: igro, starše, dom ter brezskrbna leta odraščanja. S pripovedovanjem svojih lastnih zgodb so posamezniki v dokumentarnem zapisu Kozjansko žari pripomogli k boljšemu razumevanju preteklosti in njihovih usod, ki so bile prepletene s težkimi izkušnjami, trpljenjem in bolečino. V dokumentarnem zapisu Kozjansko žari so sodelovali: *Anica Gračnar, Franc Gračner, Julijana Manček, Matilda Tisel, Anton Tovornik*.

3.7.3 RAZSTAVA O POTEH XIV. DIVIZIJE

V prostorih muzejske zbirke Kozjansko žari na Planini pri Sevnici o dogajanju med drugo svetovno vojno je bila od 19. marca vse do 26. marca odprta razstava Po poteh XIV. divizije. Organizirala sta jo Društvo za ohranjanje spomina na pohod XIV. divizije Laško in KO NOB Planina.

Društvo za ohranjanje spomina na pohod XIV. divizije Laško praznuje letos že 40. obletnico pohoda po poteh divizije od Sedlarjevega do Gračnice, to je tistega dela poti, ki ga je morala XIV. divizija pred sedemdesetimi leti premagovati v izredno težkem bojnem in zimskem času.

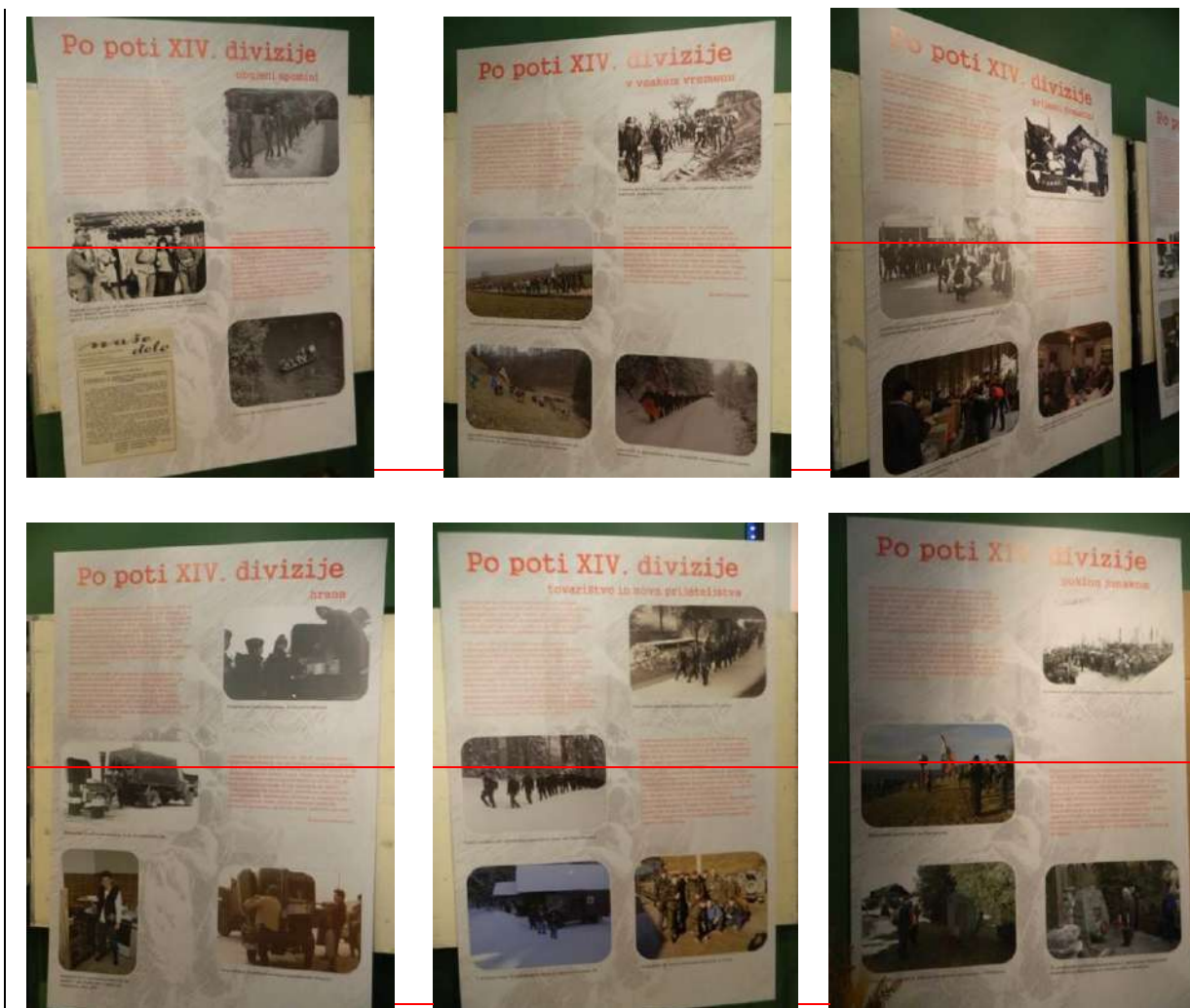
Razstava je vsebovala fotografski pregled spominov, prijateljstva in posebnih dogodkov z vseh dosedanjih pohodov. Ogledati oz. kupiti je bilo mogoče Zbornik, katerega namen je predstaviti delovanje laške mladine in ostalih, ki so si vse od 70-ih let prejšnjega stoletja prizadevali ohraniti in negovati tradicije omenjene divizije.

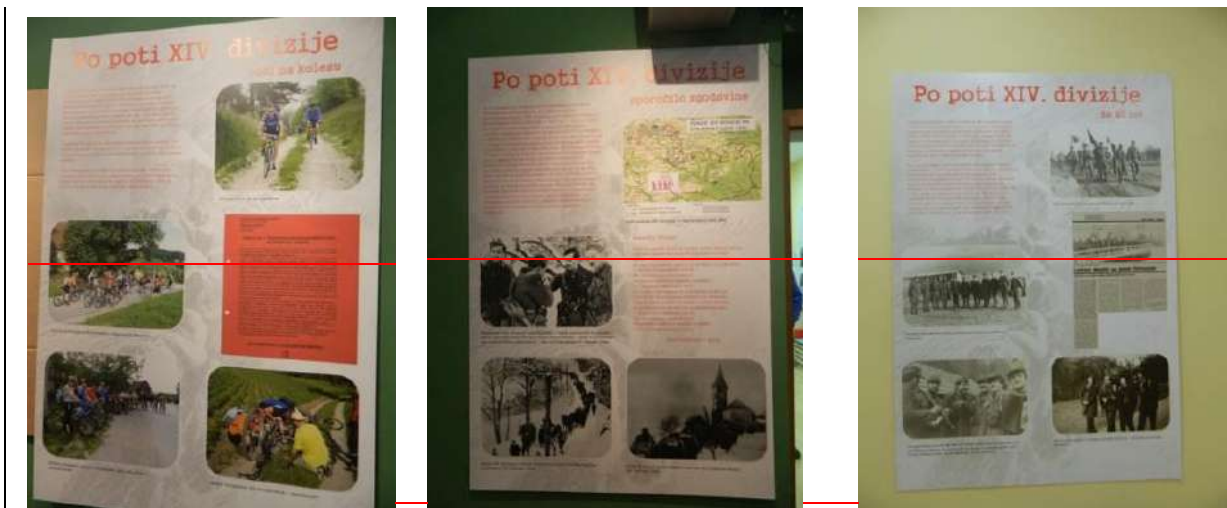
Razstava je nastala na podlagi arhivskega gradiva Društva za ohranjanje spomina na pohod XIV. divizije Laško in časopisa Novi tednik, predvsem pa s pomočjo posameznikov, ki so tako ali drugače zaznamovali spominske pohode.

Slika 68: Učenci OŠ Planina pri Sevnici na razstavi 16. marca 2014, slikala Laura Kovač

Utrinke z razstave je dokumentirala **Laura Kovač**, ki si je 19. 3. 2014 ogledala razstavo in naredila posnetke na dan otvoritve.

Slika 69: Razstava Po poteh XIV. divizije, slikala Laura Kovač

3.8 SPOMENIK NOB

Spomenik NOB je posvečen 117 padlim borcem in nosi napis: **»Čuvajte domovino in svobodo, za katero smo prelili kri in dali svoja življenja.«**

»22. julija 1953 je bil odkrit spomenik padlim borcem in talcem v okolici Šentvida in Planine. Odkritju je sledila zabava na gradu.« (Šolska kronika iz šolskega leta 1953)

Po besedah Antona Špana je bila ob tem dogodku postavljena tudi razstava o narodnoosvobodilnem boju na Kozjanskem v takratnem zdravstvenem domu.

»Ogromen je prispevek tukajšnjega ljudstva za svobodo. Številne človeške žrtve, požgane vasi in izropani domovi, samo okrog Planine je bilo pozimi leta 1944 požganih 300 domačij, pričajo o zavednosti in predanosti tukajšnjih ljudi narodnoosvobodilnemu gibanju.« (Planina skozi čas, Turistično društvo)

O dogajanju v času druge svetovne vojne pričajo tudi spodnje slike, ki so iz knjige Planina skozi čas, ki jo je izdalo Turistično društvo Planina.

Slika 70: Planina v času okupacije

Slika 71: Požgana Planina leta 1944

Slika 72: Borci v osvobojeni Planini poleti 1994

4

Slika 73: Partizanska šola na Planini jeseni 1944

Slika 74: Zasedanje okrožnega plenuma ZMS na Planini jeseni 1944

Slika 75: Skupina talcev s Kozjanskega pred ustrelitvijo novembra 1942 v Mariboru

Slika 76: Partizanska bolnica v okolici Planine

Slika 77: »Terenci« na Javorniku na Bohorju

Slika 78: Partizanska bolnica v okolici Planine

Slika 79: »Terenci« na Javorniku na Bohorju

Slika 80: Spomenik padlim borcem iz Planine skozi čas

Slika 81: Spomenik padlim, slikala Laura Kovač

Slika 82: Seznam talcev in internirancev na spomeniku, slikala Laura Kovač

Slika 83: Komemoracija pri spomeniku NOB v letu 1960, slika iz šolske kronike 1960

V spomin na dogajanje v času NOB se je nova šola, v kateri se je začel pouk decembra 1971, poimenovala po Kozjanskem odredu, leta 1991 pa se je ponovno preimenovala v Osnovno šolo Planina pri Sevnici.

Na šolskem hodniku je ohranila spominsko ploščo z napisom: »Ko so borci Kozjanskega odreda leta 1944 pregnali sovražnika in osvobodili Planino, so najmlajšim v partizanski šoli obljubili, da bodo po osvoboditvi domovine zgradili tu večjo in lepšo šolo.«

4 SPOMENIKI V OKOLICI PLANINE PRI SEVNICI

4.1 SVETI KRIŽ

Na razglednem hribu **Sv. križ** (730 m) nad Planino je cerkev sv. Križa, omenjena že leta 1414, zdajšnja cerkev pa je iz začetka 18. stoletja. K cerkvi vodi križev pot z 12 kapelicami, pozidanimi leta 1801.

Slika 84: Planina z božjepotno cerkvijo sv. Križa (pogled od zapada), slika iz Ilustriranega Slovenca, leto 1931

Cerkev sv. Križa je zgrajena tam, kjer je bil nekoč križ kot spomin na padle v bojih s Turki leta 1474.

Turki napadejo grad in Planino:

»Ko so bili turški vpadi, so se prebivalci iz sosesčine zatekli v grad ali pa so iskali zavetje na bližnjem Sv. križu. Turki so po tretjem napadu razdejali cerkev in v obilju je tekla krščanska kri. Turki so napadli tudi grad, vendar zaman. Morali so oditi. Zmagovalci so svojim tovarišem postavili križ na mestu, kjer so umrli. Kasneje so na istem mestu postavili cerkvico, v katero so premestili spominski križ.« (Orožen, Janko, 1891- 1989. Gradovi in graščine v narodnem izročilu 1, Gradovi in graščine ob Savinji, Sotli in Savi, Celje : [samozal.], 1936)

Slika 85: Pogled na sv. Križ in kapelice, slikala Teja Šterpin

Slika 86: Srečanje pod Svetim križem, slika iz leta 1910, slika last fotografa Alfonza Juršeta

Slika 87: Pri cerkvi svetega Križa, slika last fotografa Alfonza Juršeta

Slika 88: Druženje pod Svetim križem, slika iz leta 1910, slika Alfonza Juršeta

Od leta 1999 je Planina oz. hrib Sv. križ prepoznavna po tradicionalnem dvodnevnem Klumpanju, ki ga organizira Klub mladih Planina oz. KLUMP. To je športno-družabna prireditev, kjer se zbirajo mladi iz cele Slovenije.

4.2 KUŽNO ZNAMENJE V VISOČAH

»Leta 1646 je kuga na Planini in njeni ožji okolici zahtevala 1000 žrtev. V spomin na ta dogodek so postavili 2 km zahodno od Planine spomenik, pozidan kot kapelica s štirimi lesenimi križi.«
(Planina skozi čas. Turistično društvo Planina pri Sevnici, 1981)

Slika 89: Kužno znamenje v Visočah, slika Teja Šterpin

Slika 90: Napis na kužnem znamenju, slika Teja Šterpin

Tabla nosi napis: »Spomin na žrtve epidemije, ki je v planinskem okrožju leta 1646 terjala 1000 življenj.«

4.3 VISLICE NA GAVGAH

Na relaciji Planina pri Sevnici – Sevnica so na griču Gavge (vislice).

Narodno izročilo pravi, da je bil blizu gradu grič, ki se je imenoval »Gavge«. Tam je bilo morišče planinskih grofov. Zadnja je tam umrla neka deklica, zaradi detomora. Pred smrtjo je molila očenaš. Ker se rablju ni dalo čakati, da bi zmolila do konca, ji je odsekal glavo ravno tedaj, ko je prišla v molitvi do imena Jezus. Besede je do konca izgovorila odsekana glava in šele potem so usta za vedno utihnila.

Spodnji del vislic, ki je bil zidan, je kupil neki kmet, imenovan Bolha in je iz kamnja sezidal hlev. Toda ni imel sreče, hlev mu je že naslednje leto pogorel.

Drugo narodno izročilo pravi, da je blizu sedanje graščinske žage v Doropolju pri Št. Vidu na zahodni strani majhen grič, imenovan »Gavge«. Na tem griču so bile vislice, kjer so proti koncu 18. stoletja kot zadnjo osebo obesili detomorilko. Steber, na katerem so izvršili smrtno kazen, so odstranili šele pred približno petdesetimi leti.²⁰

²⁰ Orožen, Janko, 1891- 1989. Gradovi in graščine v narodnem izročilu. 1, Gradovi in graščine ob Savinji, Sotli in Savi, Celje: [samozal.], 1936, str. 223

Slika 91: Napis na vislicah, slikala Ana Planko

Napis na vislicah nosi naslednjo vsebino: »Na griču, imenovanem 'Gavge', so na tem mestu stale vislice, kot simbol morišča planinske sodne gosposke. Zadnja je na tem mestu zaradi detomora umrla mlada deklica proti koncu 18. stoletja.«

Slika 92: Vislice, slikala Ana Planko

Slika 93: Vislice z zadnje strani, slikala Ana Planko

5 ZAKLJUČEK

Planina pri Sevnici, ki leži na območju Kozjanskega, ima zanimivo preteklost, ki s svojimi spomeniki sega daleč v pretekli čas. Na njenem širšem območju so našli sledi iz antike, čez Planino je peljala tlakovana rimska cesta, ki ni več ohranjena, ohranjen pa je star rimski most. Na čase turških vpadov spominja mogočna turška lipa, katere zdajšnji obseg je 460 cm. Kopija starega prangerja spominja na neusmiljeni srednji vek, plošča na današnji pekarni pa na kmečki punt. V spomin na kugo stoji kužno znamenje v kraju Visoč, približno 2 km od Planine. Tudi narodnoosvobodilni boj je zaznamoval del preteklosti in v njegov spomin stoji sredi planinskega trga spomenik NOB. Temu je namenjena tudi stalna muzejska razstava Kozjansko žari. V spomin na viharni čas 2. svetovne vojne je vsakoletni tradicionalni pohod po poteh XIV. divizije, ki je šla tudi čez Planino pri Sevnici. Najveličastnejši, najmogočnejši spomenik pa je grad, zidan na visoki sivi skali, ki je prenovljen in na ogled.

Nesmrten spomenik Planini in njeni okolici je postavila s svojim delom Kronika planinskega gradu in trga Anna Wambrechtsamer, njej v spomin pa so hvaležni krajanji postavili spominsko ploščo na njeno rojstno hišo, doprsni kip na poti na grad, redno pa vzdržujejo tudi njeno poslednje bivališče.

Zasluge, da lahko tako majhen kraj nudi tako veliko število ohranjenega narodnega bogastva, zagotovo gre krajanom in dr. Janezu Šmidu, ki je muzeju na Planini podaril različne predmete za postavitev Etnološke zbirke Šmid. Za ohranjanje kulturne dediščine skrbi tudi podjetje Tajfun.

Ponosni smo, da živimo v okolju, ki ohranja spomenike iz preteklosti, ob katerih se lahko marsičesa naučimo in ohranjamo stare pripovedi za zanamce. V času izobraževanja imamo učenci možnost tudi videti konkretne primere, tako da nam je zgodovina bolj razumljiva in bližja.

6 VIRI IN LITERATURA

PISNI VIRI

Etnološka zbirka Šmid, Šentjur: Občina, 2008.

Jakič, Ivan. Vsi slovenski gradovi: Leksikon slovenske grajske zapuščine, Ljubljana: DZS, 1999.

Jan, Darja. Kozjansko žari: Narodnoosvobodilni boj na Kozjanskem, Celje: Muzej novejšje zgodovine; Šentjur: Občina, 2006.

Orožen, Janko, 1891- 1989. Gradovi in graščine v narodnem izročilu. 1, Gradovi in graščine ob Savinji, Sotli in Savi, Celje: [samozal.], 1936.

Planina skozi čas, Planina pri Sevnici: Turistično društvo, 1981.

Wambrechtsamer, Ana: Kronika planinskega gradu in trga Planina, Planina pri Sevnici: Prosvetno društvo Planina, 1995.

EKTRONSKI VIR

Veliki splošni leksikon [Elektronski vir] / urednik Aleš Pogačnik, Ljubljana: DZS, 2005

SPLETNE STRANI

Cobiss.si , <http://cobiss.izum.si/mediacobiss/wcobib/>

Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije, <http://www.zzb-nob.si/aktualno/>

SLIKOVNI MATERIAL

Članice zgodovinskega krožka

Ilustrirani Slovenec, 14. junija 1931, št. 24: pod naslovom Lepote naše slovenske zemlje, pogled na trg Planino pri Sevnici

Planina skozi čas, Planina pri Sevnici: Turistično društvo, 1981.

Wambrechtsamer, Ana: Kronika planinskega gradu in trga Planina, Planina pri Sevnici: Prosvetno društvo Planina, 1995.

INFORMATOR

Anton Špan, član **Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije**

